

Meltwater-ratkaisu ja hankala kopion käsite

Selailu jatkuu

Meltwater-ratkaisun (C-360/13) mukaan selailun yhteydessä syntyvät tekniset kopiot ovat Infosoc-direktiivissä tarkoitettuja väliaikaisia kopioita.

 Euroopan unionin tuomioistuimen niin sanotun *Meltwater*-ratkaisun taustalla on periaatteellisesti tärkeä kysymys siitä, suojaako tekijänoikeus aineiston vastaanottamista.

Meltwater-ratkaisua koskeneet verkkokommentit kesäkuun ensimmäisellä viikolla olivat pääosin riemastuneita: ”Internet on pelastettu”, ”Järkeä voittaa lopulta”, ”Voitto internetin käyttäjille”, blogit ja uutiskirjeet julistivat.

Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) 4. kesäkuuta 2014 antama ratkaisu ei ehkä yllättänyt, mutta innostus selittyy asian luonteella. Kyse oli siitä, edellyttävätkö pelkän verkkoselailun yhteydessä käyttäjän koneelle muodostuvat kopiot sisällön oikeudenhaltijan lupaa.

Ratkaisun taustalla oli Yhdistyneen kuningaskunnan tiedotus- ja suhdetoiminta-alan ammattilaisten kattojärjestön PRCA:n ja sanomalehtien sisältöjä lisensoivan NLA:n välinen kiista, joka koski PRCA:n jäsenten käyttämää, Meltwater-konsernin tarjoamaa uutisseuran palvelua. NLA katsoi, että Meltwaterin ja sen loppuasiakkaiden oli saatava tekijänoikeuksien haltijoiden lupa voidakseen tarjota ja vastaanottaa palvelua. Meltwater suostui tekemään sopimuksen NLA:n tietokantaa koskevasta käyttöluvasta, mutta PRCA väitti, että loppukäyttäjät eivät tarvitse lupaa pelkkään Meltwaterin palveluun liittyvien seurantaraporttien ja uutisten lukemiseen. Asia eteni oikeuteen.

Vastoin PRCA:n näkemystä *High Court* (ensimmäisen asteen tuomioistuin) ja *Court of Appeal* katsoivat, että PRCA:n jäsenten eli loppukäyttäjien oli saatava NLA:lta käyttö lupa voidakseen ottaa vastaan Meltwaterin palvelun. *Court of Appealin* mukaan loppukäyttäjien koneella muodostui uutiskoosteen ja uutisen vastaanottamisen yhteydessä Infosoc-direktiivin (2001/29/EY) 2 artiklan mukaisia kopioi-

ta, joiden ei voitu katsoa olevan 5(1) artiklan poikkeussäännöksessä tarkoitettuja väliaikaisia kopioita. Syynä tälle oli ennen kaikkea se, että kyseiset kopiot syntyivät käyttäjien tahdonalaisten selailutoimien perusteella.

PRCA valitti asiasta Yhdistyneen kuningaskunnan korkeimpaan oikeuteen, joka pyysi asiaan ennakkoratkaisua EUT:lta. Ennakkoratkaisupyyntö koski sitä, ovatko Meltwaterin uutispalvelun vastaanottajien tietokoneilla selailun yhteydessä muodostuvat väliaikaiset kopiot Infosoc-direktiivin 5(1) artiklan edellyttämällä tavalla i) tilapäisiä, ii) väliaikaisia tai satunnaisia (oikeammin: liitännäisiä, jota ilmaisi EUT:n ratkaisun käännöksessä ja siten myös tässä artikkelissa käytetään) ja iii) erottamaton ja välttämätön osa teknistä prosessia. Kansallinen tuomioistuin oli jo todennut, että kyseiset kopiot täyttävät direktiivin 5(1) artiklassa säädetty muut edellytykset.

Välimuisti- ja kuvaruutukopiot ovat väliaikaisia kopioita

EUT totesi kesäkuuisessa ratkaisussaan, että verkkoselailun yhteydessä käyttäjän koneelle muodostuvat väliaikaiset välimuisti- ja kuvaruutukopiot täyttävät Infosoc-direktiivin 5(1) artiklan väliaikaisia kopioita koskevat edellä todetut kolme edellytystä.

Tilapäisyys-edellytyksen osalta EUT katsoi, että edellytys täyttyy, sillä kyseiset kopiot poistetaan sivulta poistuttaessa tai viimeistään myöhemmin tietyn ajan kuluttua. ”Erottamaton ja välttämätön osa teknistä prosessia” -edellytyksen osalta EUT puolestaan totesi, että kyseiset kopiot luodaan ja poistetaan internetsivustojen katseluun käytetyssä teknisessä prosessissa, joten ne luodaan täysin teknisen prosessin yhteydessä.

Toisin kuin *Court of Appeal* oli katsonut,

tässä yhteydessä ei EUT:n mukaan ole merkitystä sillä, että internetin käyttäjä itse aloittaa kyseisen prosessin. EUT totesi myös, että nykyinen verkkosivujen katseluun tietokoneilla tarkoitettu teknologia edellyttää tällaisten kopioiden luomista voidakseen toimia asianmukaisesti ja tehokkaasti.

EUT totesi ”väliaikainen tai liitännäinen” -edellytyksestä, että ainakin liitännäisyyttä koskeva kriteeri täyttyy sekä kuvaruutu- että välimuistikopioissa. Tämä perustui siihen, että internetin käyttäjät, jotka käyttävät verkkosivujen katseluun liittyvää teknistä prosessia, eivät voi luoda välimuistissa olevia kopioita tämän prosessin ulkopuolella. Näin ollen välimuistissa olevilla kopioilla ei ole itsenäistä olemassaoloa tai tarkoitusta kyseessä olevaan tekniseen prosessiin nähden, ja niiden on tästä syystä katsottava olevan direktiivin 5(1) artiklan edellyttämällä tavalla liitännäisiä. Selailuun liittyvät välimuisti- ja kuvaruutukopiot täyttävät lisäksi 5(5) artiklaan sisältyvän niin sanotun kolmen kohdan testin edellytykset. Näiden edellytysten täyttyminen on ehtona 5(1) artiklaan vetoamiselle.

Muunlainen ratkaisu olisi ollut yllättävä tuomioistuimen oma aiempi käytäntökin huomioiden. *Premier League* -ratkaisun (yhdistetyt asiat C-403/08 ja C-429/08) yhteydessä EUT totesi, että tv-lähetysten vastaanottaminen ruudulla ei ole EU-oikeuden rajoittama toimi, ja näin ollen myös vastaanottamisen yhteydessä syntyvät ”kuvaruutukopiot” täyttävät 5(1) artiklan soveltamisedellytykset.

Mitä jos EUT olisi ratkaissut asian toisin?

Ratkaisun lopputulos voi vaikuttaa itsestään selvältä käytännössä, mutta periaatteessa saatut tulkinta on tärkeä. Mielenkiintoisempaa on

tarkastella, mitä olisi tapahtunut, jos asia olisi ratkaistu toisin, ja miksi asia ylipäänsä eteni EUT:hen asti.

Käytännössä Court of Appealin tulkinnan hyväksyminen olisi tarkoittanut, että pelkkä sisällön vastaanottaminen olisi tulkittu tekijänoikeuden rajoittamaksi toimeksi. Näin siksi, että aineiston vastaanottaminen tietoverkon kautta edellyttää poikkeuksetta kopioiden valmistumista päätelaitteella, sekä sen välimuistissa että kuvaruudulla.

Tällainen tulkinta olisi rajoittanut 5(1) artiklan tärkeän poikkeussäännöksen käytännön merkitystä olennaisesti. Se olisi myös luonut oikeustilan, jossa verkkosivuston tai palvelun vastaanottaminen olisi aina potentiaalinen oikeudenloukkaus, jonka oikeuttamiseen tarvittaisiin joko oikeudenhaltijan lupa tai muu poikkeus- tai rajoitussäännös kuten yksityistä kopiointia koskeva rajoitus.

Esimerkkinä tällaisen oikeustilan ongelmallisuudesta voidaan esittää esimerkiksi verkkoselailu työtarkoituksessa: useat verkkopalvelut sallivat sopimusehdoissaan palvelun käytön vain yksityisiin ja ei-kaupallisiin tarkoituksiin. Työkontekstissa palvelua käyttävä henkilö voisi tällöin syyllistyä paitsi sopimusrikkomukseen, myös tekijänoikeusloukkaukseen ”valmistautumista” väliaikaisia kopioita koneellaan ilman oikeudenhaltijan lupaa.

Ongelmallinen kopion käsite

Voi kysyä, onko ongelman ydin itse asiassa erittäin laajassa kopion käsitteessä: mikäli välimuistiin tai koneen kuvaruudulle syntyviä ”kopioita” ei pidettäisi lähtökohtaisesti tekijänoikeudellisesti relevantteina lupaa edellyttävänä kopioina, ei jouduttaisi myöskään johtamaan perusteluja sille, miten tällainen sinänsä vält-

tämätön kopio voidaan tekijänoikeudellisesti oikeuttaa.

Kysymys ei ole uusi. Digitaalisten väliaikaisten kopioiden merkityksestä tekijänoikeudessa on keskusteltu oikeuskirjallisuudessa 1970-luvulta lähtien. Väliaikaiset kopiot mainittiin eurooppalaisessa tekijänoikeussäännöstössä nimenomaisesti vuoden 1991 tietokoneohjelmadirektiivissä (91/250/ETY), josta malli sittemmin siirtyi myös Infosoc-direktiiviin.

Laaja väliaikaisetkin kopiot kattava kappaleen valmistamista koskeva oikeus herätti 1990-luvulla keskustelua ja kritiikkiä. Tuolloin esitettiin, että kappaleen valmistamisen käsitteen ulkopuolelle tulisi sulkea ainakin osa väliaikaisista kopioista, kuten ”kuvaruutukopiot”.

Esimerkkinä tästä keskustelusta **Bernt Hugenholtz** kysyi vuonna 2000 tekeillä ollutta Infosoc-direktiiviä ja sen 5(1) artiklaa käsittelevässä artikkelissaan – mahdollisesti ironisesti – ”[T]arvittiinko todella eurooppalainen lainsäätäjä kertomaan, että välimuistikopiot ja verkkoselailu ovat sallittuja ilman lupaa?” Hugenholtz itse totesi tuolloin, että ”arkijärjen mukainen” tulkinta kappaleenvalmistusoikeudesta olisi hoitanut saman asian yhtä hyvin, ellei paremmin.

Vuonna 2014 Hugenholtzin näkemys kuulostaa edelleen ajankohtaiselta muistutukselta. Nyt valittu tie tarjoaa juristeille kiinnostavia pulmia ratkottavaksi, mutta olisiko toisenlainen hieman rajatumpaan kopion käsitteeseen perustunut vaihtoehto ollut sittenkin toimivampi tekijänoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta? ■

Public Relations Consultants Association Ltd (PRCA) v. The Newspaper Licensing Agency Limited ym. (NLA), C-360/13, 4.6.2014

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY, annettu 22 päivänä toukokuuta 2001, tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa

Bernt Hugenholtz: Why the Copyright Directive is Unimportant, and Possibly Invalid.
Published in [2000] EIPR 11, p. 501-502 (<http://dare.uva.nl/document/6172>)

Kalle Hynönen
Senior Associate
Asianajotoimisto Krogerus Oy